

TRIANON ÉS A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK EGYESSÉGOKMÁNYA

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának K szekciója egyedülálló dokumentumot őriz: az Egyesült Államokkal kötött trianoni magyar békeszerződés felülírását.¹ Sokan gondolják, hogy Amerika nem fogadta el *Trianon*-t és ezért nem írta alá – egyedül a nagyhatalmak közül. Ez így nem igaz. A trianoni békeszerződés ugyanis – csakúgy, mint valamennyi Párizs környéki béke – első részében tartalmazta a Nemzetek Szövetsége (Népszövetség) Egyességokmányát, amelyet a békeszerződések részeként minden aláíró országnak el kellett fogadnia. A Nemzetek Szövetségének Egyességokmányát valamennyi békeszerződés I. része tartalmazta, célkitűzése pedig az volt, hogy a győztesek és vesztesek által egyaránt aláírandó békeszerződések keretében minden hadviselő állammal elfogadtassa a békés konfliktusrendezés alapelveit. „A Magas Szerződő Felek avégből, hogy a nemzetek együttműködését előmozdítsák és a nemzetközi békét s biztonságot megvalósítsák, mégpedig azzal, hogy egyes esetekben kötelezettséget vállalnak a háború elkerülésére, azzal, hogy nyílt, igazságos és becsületes nemzetközi összeköttetéseket tartanak fenn, azzal, hogy a nemzetközi jog szabályait ezentúl a Kormányok kölcsönös magatartásának valóságos zsinórmértékéül határozottan elismerik, és azzal, hogy a szervezett népeknek egymásközi érintkezésében az igazság uralmát és mindennemű szerződéses kötelezettségnek lelkiismeretes tiszteletbentartását biztosítják, megállapították a Nemzetek Szövetségének [...] Egyességokmányát.”²

A Nemzetek Szövetségének eszméje Woodrow Wilsontól, az Egyesült Államok elnökétől (1912–1920) származott, aki erről a nyilvánosság előtt az amerikai Kongresszushoz intézett, 1918. január 8-ai üzenetének utolsó, 14. pontjában tett tömör említést: „Különleges szerződésekkel meg kell alakítani a nemzetek általános szövetségét avégből, hogy a nagy és kis államok politikai függetlensége és területi sérthetlensége kölcsönös garanciákkal egyaránt biztosíttassék.”³ A demokrata párti Wilson elnök eredetileg politológus volt (művei 69 kötetben jelentek meg), 20 éven át a Princeton Egyetem professzora, majd elnöke, s az egyetlen államfő, aki a párizsi béketárgyalásokon

¹ MNL OL K 70 II. 1 Am. Egy. Államok-1921

² A Nemzetek Szövetségének Egyességokmánya. Versailles, 1919. június 28. In: Nemzetközi szerződések 1918–1945. Szerk. Halmosy Dénes. Bp. 1966. 36–37.

³ Nemzetközi szerződések i. m. 22.

1919 első felében személyesen vett részt. 1918. december 13-án érkezett meg Párizsba, ahol a francia történelem addigi legnagyobb összegyűlt tömege fogadta. Eszméi Európa más nagyvárosaiban is kirobbanó sikert arattak. Rómában meglátogatta III. Viktor Emánuel olasz királyt és XV. Benedek pápát, Londonban V. György brit uralkodót. Hónapokon át tárgyalta Párizsban, és aktívan részt vett a versailles-i békeszerződés kialakításában. A békekonferencián azonban Wilson személyes fogadtatása nem volt ilyen egyértelmű. Idealizmusa ütközött az átható nacionalizmusokkal, a bizonytalan kelet-európai helyzettel és az oroszországi kommunizmus fenyegetésével. Mégis, legnagyobb eredményeként sikerült elérnie, hogy a tárgyaló hatalmak elfogadják a Nemzetek Szövetségének Egyességokmányát. Ez részben politikai sikere volt, részben szakmai diadala is, melynek nyomán az Egyességokmány belekerült valamennyi békeszerződés eredeti szövegtervébe (Versailles, Saint-Germain-en-Laye, Neuilly, Trianon, Sèvres).

Wilson a versailles-i szerződés aláírását követően hazautazott az Egyesült Államokba. Az európai sikerek után azonban ott súlyos próbatétel várta. Amikor 1919. július 10-én betérjlesztette az elsőként aláírt versailles-i békét az amerikai Szenátusnak, ott rögtön többféle kifogás, ellenvetés hangzott el. Legmakacsabbnak és leginkább ellenségesnek ezek közül Henry Cabot Lodge massachusetts-i szenátor, a Szenátus külügyi bizottságának republikánus elnöke bizonyult, aki szenvedélyesen gyűlölte Wilson elnököt és mindent elkövetett, hogy meggátolja a békeszerződés elfogadását. Az amerikai közvélemény először a békeszerződés ratifikálása mellett szállt síkra, így Lodge-nak időre volt szüksége a terv megbuktatására. Legelőször úgy nézett ki, hogy Wilsonnak csupán kisebb, jobbára nyelvi változtatásokba kellene beleegyeznie, ám az Elnök erre sem volt hajlandó.

Ezt követően Wilson a közvéleményre igyekezett apellálni. Három héten át hatalmas körutat tett országában elnöki különvonatán. A mintegy 8000 mérföldes út számtalan megállójánál akár napi négy beszéddel is szenvedélyesen érvelt világpolitikai terve mellett. A 63 éves államférfi szervezete rosszul bírta a hatalmas erőfeszítést, egyik-másik beszéde után egész ruhája csupa izzadság volt. Nem hallgatott sem feleségére, sem orvosára, akik a Washingtonba való hazatérésre igyekeztek rábírni. Coloradóban agyvérzést szenvedett, s a gyorsan elért Washingtonban még egyet, ami azonban már fatális volt. Bár túlélte, elnöki pályájának és egy harmadik elnöki ciklus reményének a végét hozta.⁴

⁴ *Alan Brinkley: The Unfinished Nation. 6th Edition. New York, 2010. 571–572.; Thomas J. Knock: To End All Wars: Woodrow Wilson and the Quest for a New World Order. New York 1992.; Alexander DeConde: A History of American Foreign Policy. Vol. II. Global Power (1900 to the present). 3rd*

Ezenközben Lodge szenátor a maga vonatán fáradhatatlanul követte az Elnököt és minden módon igyekezett hatástalanítani terveit és szónoklatait. Amikor a külügyi bizottság végül megküldte a versailles-i békeszerződést (benne az Egységokmánnyal) a Szenátusnak, azt csaknem 50 módosítás és fenntartás kísérte. Wilson – bár eddigre némileg magához tért – semmilyen változtatásban nem egyezett bele. A Szenátus így nem ratifikálta egyik békeszerződést sem, s legfőképpen nem fogadta el a Nemzetek Szövetségének Egységokmányát, azzal vádolva a Nemzetek Szövetséget, hogy az „világkormányként” felülírhatja az amerikai Kongresszus hatásköreit, így a katonáállítást is. Az Egyesült Államok ezért nem írta alá a trianoni békeszerződést sem.⁵ Külön megállapodást kötött minden vesztes állammal, s ezekből a pótlólagos békeszerződésekből az Egységokmány rendre kimaradt. Az Egyesült Államok pedig kimaradt a Nemzetek Szövetségből. Warren G. Harding, az Egyesült Államok új (immár republikánus) elnöke, a Nemzetek Szövetségének egyik leginkább következetes ellenfele 1921. október 21-én hagyta jóvá az új amerikai–magyar békeszerződést. Woodrow Wilson viszont a Nemzetek Szövetségének megteremtéséért megkapta az 1919. évi Nobel-békedíjat.

A következő két oldalon az új amerikai–magyar békeszerződés első és utolsó oldalát közöljük. Az első rögzíti az okmány születési körülményeit és bevezeti szövegét. A másik a dokumentum záróoldala, melyen Warren G. Harding elnök (Charles E. Hughes külügyminiszter ellenjegyzésével) az Egyesült Államok pecsétjét helyezi a ratifikált békeszerződésre.

Köszönetet mondok a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának, hogy az itt részletekben bemutatott dokumentumot rendelkezésemre bocsájtotta és közzétételét engedélyezte.

Edition. New York 1978. 76–79., 91.; *Robert H. Wiebe: The Search for Order 1877-1920.* New York 1967. 272–285.

⁵ *Balogh János Máttyás: Az amerikai-magyar diplomáciai kapcsolatok felvétele.* Magyar Nemzeti Levéltár, 2012. máj. 14. (<https://bit.ly/3cvqK4O>, letöltés 2020. jún. 1.)

THE UNITED STATES OF AMERICA

and

HUNGARY:

CONSIDERING THAT the United States, acting in conjunction with its co-belligerents, entered into an Armistice with Austria-Hungary on November 3, 1918, in order that a Treaty of Peace might be concluded;

CONSIDERING THAT the former Austro-Hungarian Monarchy ceased to exist and was replaced in Hungary by a national Hungarian Government;

CONSIDERING THAT the Treaty of Trianon to which Hungary is a party was signed on June 4, 1920, and came into force according to the terms of its Article 364, but has not been ratified by the United States;

CONSIDERING THAT the Congress of the United States passed a Joint Resolution, approved by the President July 2, 1921, which reads in part as follows:

"Resolved by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled, * * * *

"That

ORSZÁGOS LEVELIAN ?
K szekció

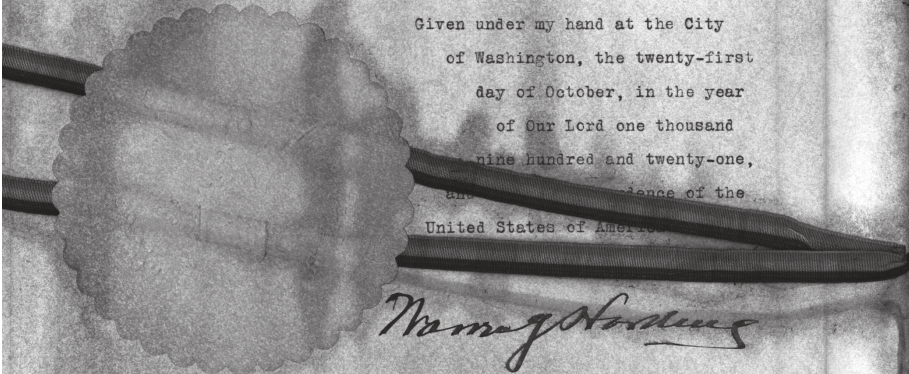
4

K 70-11-1 - Am. Egy. Allamok - 1921

of the Senate, ratify and confirm the same and every article and clause thereof, subject to the understandings hereinabove recited.

IN TESTIMONY WHEREOF, I have caused the seal of the United States to be hereunto affixed.

Given under my hand at the City of Washington, the twenty-first day of October, in the year of Our Lord one thousand nine hundred and twenty-one, in the presence of the United States of America.

Wm. G. Harding

By the President:

Charles E. Hughes
Secretary of State.

SZAGOS. LEVELTAR
Készült

K. 70-11-1. Am. Egy. Alkalmaz. 1921

TRIANON AND THE COVENANT OF THE LEAGUE OF NATIONS

by Tibor Frank

SUMMARY

The Senate of the United States Congress refused to ratify the Peace Treaty of Trianon between Hungary and the United States as it contained the Covenant of the League of Nations as its Part I. (All the Paris Peace Treaties included it.) Without the ratification being completed, the United States could not accept and sign the Treaty in its original form. Though President Woodrow Wilson made every effort to convince the U.S. Congress and the people of his nation about the utter importance of the League of Nations, his own brainchild, the refusal blocked the entry of the U.S. into this organization, the post-World War I forerunner of today's United Nations Organisation. By the same token, the Peace Treaty of Trianon was never accepted by the U.S. and a new treaty had to be compiled without any reference to the League of Nations and its Covenant. The National Archives of Hungary possess a copy of the new Treaty which is introduced here in some detail including the first and last page of the original document. The signatures of U.S. President Warren G. Harding and of Secretary of State Charles E. Hughes appear on the last page.